

DAVID KARP

JEDEN

**MISTROVSKÝ DYSTOPICKÝ ROMÁN
PŘIROVNÁVANÝ K ORWELLOVU 1984
A HUXLEYHO KONCI CIVILIZACE**

PŘELOŽILA MICHALA MARKOVÁ

1

Copyright © 1953 by David Karp
Published by arrangement with Valancourt Books

*Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Michala Marková, 2025
Cover © Dark Crayon, 2025
© DOBROVSKÝ s.r.o., 2025

ISBN 978-80-277-6599-7 (pdf)

DAVID KARP

JEDEN

přeložila Michala Marková

FOBOS

Mému synovi, Ethanu Rossi Karpovi.

1

Fakultní jídelna byla postavená ve starém univerzitním stylu – s vysokým stropem, dubovým táflováním a hlavním zdrojem světla v podobě úzkých oken vysoko nad zemí. Za minulého rektora proběhla rekonstrukce, během níž byl strop osazen zářivkami, aby se místnost prosvětčila, ale čas, prach a tisíce mrtvých hmyzích tělíček uvězněných mezi trubicemi a skleněnými kryty způsobily, že v jídelně už zase vládlo původní ponuré příšeří. Proto se Burden musel pořádně rozhlédnout, aby zjistil, kdo tu poznámku pronesl.

Komentář padl kdesi u stolu výtvarné katedry. Tím si byl jistý. Předtím neposlouchal a teď z toho měl výčitky. V myšlenkách se zatoulal jinam – k něžnějším, klidnějším, zásadnějším věcem. A přitom bylo tak důležité, aby poslouchal. Nanejvýš důležité. Bylo mu řečeno, kam přesně si má v jídelně sedat, aby mohl zvláštní akustiku místnosti využít naplno. Očekávalo se od něj, že uslyší všechno, a přesto mu totožnost autora výroku unikla. Nešťastné nedopatření. Zanedbal svou povinnost, a ne poprvé. Vlastní nedbalost ho znepokojovala a udivovala. Musí si dát tu práci a zjistit, kdo u stolu katedry výtvarného umění to pronesl. K čemu mu jsou veškeré pokyny a výcvik, když není neustále ve střehu? Jakmile nebyl ve střehu, byla mu na nic i jeho tak pečlivě rozvíjená a trénovaná schopnost.

Na profesora angličtiny to byla schopnost velice nezvyklá. Kdyby se o ní dozvěděli jeho kolegové, někteří by se nad tím pousmáli, jiní by se mračili a další by se lekli. Ale rozhodně by si všichni dobře zapamatovali, že Burden umí odezírat ze rtů, a zařídili by se podle toho.

Burden byl stíhlý čtyřicátník. Trochu se hrbil, a tak ho lidé obvykle považovali za drobného, i když drobný nebyl. V mládí míval přezdívku „Zrzek“ a ještě teď se občas našel někdo, kdo mu tak říkal. S léty mu ale rezavě blond vlasy prořídly a ztratily barvu, pihy ve tváři vybledly a jemné světlé chloupky na rukou a stejně světlé vousy zbělely. Nosil brýle bez obrouček, které měl původně na čtení, ale četl tolik a tak často, že si je nakonec nechával po-
řád. Propůjčovaly mu nevzrušený, odtahitý vzhled. Když se k tomu přičetlo, jak vlídně, rozvážně a klidně mluvil, každý musel téměř nevyhnutelně uhodnout, čím se živí. Skoro celý svůj dospělý život byl učitelem, a to dle mínění kolegů i studentů učitelem dobrým. Podle některých byl dokonce nejen dobrý, ale mimořádně nadaný. Ve svém oboru sice nenapsal žádnou původní práci, vydal ale tři kritická pojednání o současné literatuře, která byla považována za dokonale nadčasová. O jeho životě, jeho práci, jeho služebním domě poblíž fakulty, o jeho temperamentní tmavovlasé ženě i jeho dvou statných synech věděli všichni všechno. Podle některých se toho o profesoru Burdenovi víc zjistit nedalo. Jiní si tím nebyli tak jistí a další neříkali tak ani tak. Že umí profesor Burden odezírat ze rtů, to však nevěděl nikdo.

Zatímco decentně konzumoval polévku, klidné modré oči upíral na talíř se sušenkami před sebou, špicoval uši a pečlivě se snažil zachytit všechno, co kdo v jídelně říká. Opět usoudil, že ona poznámka přišla od stolu výtvarné katedry. Pronesla ji nějaká žena. Ani její hlas mu nebyl povědomý. Zcela jednoduchým vylučovacím postupem tedy

vyvodil, že ji musela vyslovit ta dívka s hustými kaštanovými vlasy a plnými, smyslnými rty. Burden sáhl po sušence a přitom si dívku pozorně prohlédl. Měla na sobě čistý pracovní plášť, ale navzdory neforemnému střihu Burden odhadoval, že má mladé tělo kyprých, bujných tvarů. I v tom slabém světle viděl, že má čistou a zářivou pleť, a když mluvila, odhalovala velké, bílé, mírně nepravidelné zuby. Propůjčovaly její protáhlé, ostře řezané tváři poměrně zajímavý vzhled. Světlo v místnosti jí na lících tvořilo stíny, jako by je měla trochu vpadlé, působila hladově, tajemně či náruživě. Zbytek osazenstva u stolu výtvarné katedry tvořili křehcí mládenci, kteří seděli rozpačitě, až ztuhle a jedli rozvázně, s pohyby připomínajícími dobře vychované mladé ženy na veřejnosti. Ve srovnání se stejně starými muži u stolu působila dívka zemitě, téměř drsně.

„Mně už se ze všeho toho kopírování dělá zle...“ odezíral Burden, co říká spolustolovníkům. „Aspoň jednou v životě bych chtěla vytvořit něco, co není fotograficky přesné. Abyste věděli, umění vždycky neznamenalo doslovné, do poslední čárečky realistické zobrazení věcí. Kdysi bývali –“ tady Burdenovi uniklo slovo, „– lidé jako Picasso a Mondrian a...“ Burden z těch jmen neznal vůbec žádné kromě Picassa. Malíř z počátku a poloviny dvacátého století, vzpomněl si. Ale skoro nic o něm nevěděl. Mezi Burdenem a stolem výtvarníků kdosi prošel a jemu utekla další dívčina slova. Když na ni opět viděl, už nic neříkala. Burden se otočil na doktora Middletona, kolegu z katedry angličtiny, a zeptal se: „Co je to za krasavici tamhle u výtvarníků?“

„Nečekal bych, že si jí všimneš,“ pousmál se Middleton.

„Velice zajímavá tvář,“ řekl Burden klidným hlasem. „Je tu nová?“

„Ano. Myslím, že nastoupila v polovině semestru. Je to kus, vid? Škoda že s támhletou partou se moc nevyřádí.“

Middleton se opět usmál. Burden se od něj s mírným znechucením odvrátil.

„Jak se jmenuje, to bys náhodou nevěděl?“

„Drakeová.“ Middleton si Burdena jízlivě změřil. „Mám vás představit?“

„Ne, ne, kdepak,“ odpověděl Burden nejistě a trochu moc zhurta. Middletona Burdenovo rozhořčení srdečně rozesmálo.

„Ale bokovka by to byla dobrá,“ podotkl a v očích mu potutelně jiskřilo. Než stihl ještě něco říct, Burden netr-pělivě zavrtěl hlavou a vstal. Tomu slovu příliš nerozuměl, věděl jen, že pochází ze staré angličtiny, ale Middletonův výraz i tón byly jednoznačně oplzlé.

Burden prošel jídelnou, tu a tam kývl na nějakého kolegu, přítele nebo známého. U pokladny se podepsal do příslušné kolonky, aby mu oběd přičetli na účet, a vykročil do dlouhé chodby. Jen co vyšel z jídelny, dala se do něj zima. Na chodbách se nikdy pořádně netopilo ani nevětralo, ale všechny stížnosti adresované univerzitní správě vedly jen k tomu, že se ve společných prostorách objevily přísné vývěsky, které začínaly slovy: *„Univerzitní teplárna od září do března spolehlivě vytápí vnitřní prostory na průměrnou teplotu 20,3 stupně Celsia...“* Zaměstnanci katedry fyziky provedli tisíce různých měření ve všech částech univerzity a v různých časech, aby dokázali, že během vyučování nikde průměrná teplota 20,3 stupně Celsia nepanuje. Správce budov chvilku žvýkal párátka, pak přimhouřil oči a prohlásil, že panuje. Následovaly vývěsky ve společných prostorách. Tahle iritující a místy trochu směšná situace vedla jednoho přednášejícího z katedry fyziky k tomu, že si na ni trpce postěžoval. Burden měl příležitost si jeho poznámku zapamatovat doslova.

„Proboha,“ řekl tehdy dotyčný pedagog, „komu budou stran teploty asi tak věřit – skupině vědců, nebo tomu

nedovzdělanému tupci Mallonovi? Nejsme proti tomu polenu přece jen větší autority?“ Burden si tuhle poznámku zapamatoval coby závažnou herezi. V první řadě fyzik nazval správce „polenem“, čímž mimoděk odhalil, jakým způsobem uvažuje a jaké má společenské postoje. Pokud pro něj správce představoval něco podřadnějšího, než je člověk, znamenalo to, že pedagog do značné míry pohrdá členy správcovy společenské třídy. Oficiální stanovisko státu znělo, že každá práce zasluhuje úctu a že mezi prací správce a prací přednášejícího na katedře fyziky není žádný rozdíl. Činit rozdíly mezi „vědci“ a „nedovzdělaným tupcem a polenem“ znamenalo domnívat se, že vědci jsou nějak nadřazení. Hereze, poznamenal si Burden vážně. Hereze prvního řádu, protože čpí intelektuální nadřazeností a samolibostí, na jakou nemá nikdo právo. Tato informace se stala součástí Burdenova denního hlášení a zcela zapadla do jeho práce. Nikoliv práce univerzitního profesora angličtiny, ale práce státního špeha – činnosti, kterou Burden vykonával už skoro deset let.

2

Burden kráčet kampusem a studenti prvních ročníků, oblečení v šedých talárech s výraznou oranžovou paspulkou, ho zdravili. Burden na ně vždycky vlídně kývl a dával si pozor, aby jim pozdrav oplatil, protože věděl, že kdyby opomněl, neujde to pozornosti. Věděl, že není jediným státním špehem na univerzitě. Byli tu i jiní, jen nevěděl kdo. Občas se bavil představou, že i ti ostatní ve vší vážnosti sepisují dlouhá denní hlášení o jeho výročí stejně, jako on píše o těch jejich. Ale je to všechno v zájmu dobré věci, usoudil spokojeně.

Odpoledne už učil jen pár hodin a byl rád, protože tenhle mlhou zahalený studený podzimní déšť, to bylo přesně to počasí, které si nejlépe užije doma u krbu a s knihami. Jeho žena pro něj a pro syny bude mít připravenou dobrou teplou večeři, po které se on uchýlí k sobě do pracovny a napíše hlášení. Potom by si mohl udělat chvilku čas a sednout si k salátovým vydáním těch zvláštních knih, které si zamyká do speciální zásuvky. Jde o knihy, které už nejsou veřejně k mání a jediné netknuté svazky se nacházejí v zamčené vitrině v hlavním městě. S manželkou a syny je tam viděli před čtyřmi lety o letních prázdninách. Knihy byly součástí expozice „Méně významní političtí myslitelé 19. a 20. století“. Burdenovi mnoho věcí v těchto publikacích připadalo jako mírná hereze. Halila je ale omšele staromódní patina a už je

nešlo brát vážně. Když je četl, připadal si provinile jen trochu.

Po skončení výuky se Burden vydal do kabinetu a čekal na studenty, kteří přijdou na konzultaci. Na seminářích dnes nikdo neřekl nic zásadního. Jako by studenti vložně nechtěli formulovat jakékoliv originální myšlenky, pomyslel si Burden trochu smutně. V diskusi se od nich dozvídal přesně to, co jim někdy dříve sám sdělil. Něčím mu to připomnělo, co jednou řekl doktor Middleton, tedy že univerzita je místo, kde profesori vykládají a studenti poslouchají, aniž by jedněm nebo druhým vědění prošlo hlavou. Byla to typická Middletonova poznámka a Burden měl pocit, že jejím původním autorem možná vůbec není Middleton. Dostal na něj pífkou a na chvíličku zatoužil, aby kolega pronesl něco heretického a on měl možnost ho zahrnout do hlášení. Tahle myšlenka ho natolik zaskočila, že mimoděk v obavách zatěkal modrým očima po kabinetu. Byla hloupost na něco takového být jen pomyslet. Hlášení nemělo sloužit jako odvetná zbraň. V tomto ohledu se Burdenovi nadřízení vyjadřovali naprosto jasně. Hlášení bylo přesně tím, co znamenalo – důležitým záznamem postojů, myšlenek a vyjádření univerzitních studentů a profesorského sboru. Nemělo nic společného s trestáním hereze. *Trest*. Burden zavrtil hlavou nad vlastní hloupostí. Žádné tresty neexistují. *Trest*, potrestat – bylo zarážející, jak se mu tahle idea neustále vynořovala v mysli. Přitom s tím už byl dávno konec. Tohle všechno už jako společensky přijatelný koncept neexistovalo. Zvláštní, pomyslel si Burden a pocítil lehký, nepochopitelný neklid.

Z myšlenek ho vyrušil příchod prvního studenta. Fulver, angličtina, první ročník. Nevalný pravopis, přehnaně formální stylistika, poněkud sterilně působící mládenec. Burden se na Fulvera zadíval.

„Máme tu drobný problém, pane Fulvere,“ řekl studentovi. Mladík přikývl a Burden si všiml, že trochu šilhá. Měl nevýraznou bradu, černé tečky kolem nosu a také pod očima, kde působily dojmem kruhů z únavy. Kotníky si nemotorně propletl do trnoží židle a těžkopádně pootevřel plné rty. Takže navíc zvětšené mandle a potíže s dýcháním. Chudák hoch, pomyslel si Burden. Ten asi bude na univerzitě nešťastný. Sjel očima na chlapcovu studijní kartu. Přijat na základě kvót. Tím se částečně vysvětloval ten pravopis. Oblastní školy v akademických disciplínách příliš nevynikaly. Kladly důraz na spolupráci a poslušnost. To jsou samy o sobě výtečné schopnosti, ale pravopis vám nevylepší. „Jste tu spokojený, Fulvere?“ zeptal se Burden s mírným, vlídným úsměvem.

„Ano, pane profesore,“ odpověděl Fulver trochu obezřetně.

„Nepřipadá vám studium těžké?“

Nejisté oči se nejistě pohnuly a Burdenovi náhle připadalo, že šilhají mnohem víc.

„Však on to Fulver dožene, pane profesore,“ vypravil ze sebe Fulver konečně.

„O tom nepochybuji, Fulvere. O tom vůbec nepochybuji,“ řekl Burden srdečným tónem, který mu ale od srdce vůbec nešel. Znovu se podíval na Fulverovu práci a mezi studentem a profesorem se rozhostilo ticho, které v tom stísněném prostoru a v příšeří, které stolní lampa nedokázala rozehnat, působilo ještě intenzivněji.

„Fulver to zkazil, vidíte, pane profesore?“ zeptal se nečekaně Fulver a zadíval se na svoji práci.

„Ale ne, vůbec ne,“ ujistil Burden hoča. „Už jsem viděl horší. Mnohem horší. Nesmíte si přestat věřit. Váš pravopis je poněkud... nevyrovnaný a co do stylu byste se mohl trochu víc uvolnit, ale myšlenky dokážete představit jasně, logicky uspořádaným způsobem a...“ Burden

přemýšlel, co povzbudivého by ještě mohl říct, a najednou z něj vypadlo: „... a máte velice pěkný rukopis.“ Okamžitě toho zalitoval a skoro se za tu hloupou poznámku kousl do jazyka. Fulvera to ale zjevně nesmírně potěšilo a věnoval mu úsměv plný křivých zubů.

„V krasopisu Fulver vždycky vynikal, pane profesore,“ prohlásil s nepopíratelnou hrdostí.

„Skutečně?“ opáčil Burden potěšeně a se zájmem se předklonil. Je to zvláštní, jak někdy můžete u druhého zcela nezáměrně udeřit na tu správnou strunu.

„Opravdu, pane profesore. Učitelé říkali, že nikdo nemá tak hezký rukopis jako Fulver,“ řekl Fulver.

„Aha,“ přikývl s úsměvem Burden a chlapcův způsob, kterým o sobě mluvil ve třetí osobě, mu začínal připadat jakýmsi nepřímým způsobem okouzující. Podle všeho pochází z rodiny stoupenců státní církve. Tohle bylo jejich poznávací znamení. Všichni o sobě hovořili ve třetí osobě, jako kdyby neexistovali sami za sebe, ale jen jako součást skupiny. V jazyce rodin ze státní církve neexistovalo žádné *já* ani *moje*. V oficiálních kruzích si jich velmi považovali. Členy státní církve byli někteří z nejvyšších státních úředníků, ale i většina odsouzených zločinců. Burden znal „státních věřících“ jen málo. Mezi přednášejícími nebyl tohoto vyznání nikdo a mezi studenty jen asi pětina, ale někde zaslechl, že příští první ročník je poskládaný skoro jen z nich.

„Kdyby šlo jen o krasopis, pane profesore, Fulver by se tolik nebál,“ řekl Fulver.

„Není čeho se bát, Fulvere,“ uklidňoval ho Burden. „Nikdo po vás nebude chtít víc, než čeho jste schopen.“

„Ano, pane profesore, to je pochopitelné.“

„Cílem vysokoškolského vzdělávání není zatěžovat vás nějakými svévolnými úkoly, Fulvere. To chápete, vidíte? Studujte, jak nejlépe dovedete, a já budu spokojený.“

„Ano, pane profesore.“

„Budete se snažit, že?“

„Jistěže, pane profesore.“

„Tak se mi to líbí,“ prohlásil Burden a sepnul stránky Fulverovy práce sponkou. Věděl, že mu hoch nelže. Státní věřící byli spolehliví. To patřilo k jejich velkým ctnostem. „Projděte si ta slova, která jste napsal špatně. Připsal jsem vám k nim správný pravopis. Přečtěte si svou práci nahlas, abyste zjistil, jak je na čtení těžká. Dobře napsaný text se pozná tak, že se snadno čte nahlas. Rozumíte, Fulvere?“

„Ano, pane profesore,“ řekl Fulver, vstal a vzal si od Burdena svoji práci. Jen co z kabinetu odešel, nakoukl dovnitř doktor Middleton. Kouřil jeden z těch černých doutníků, na které si tak potrpěl.

„Zdravím, Burdene – pro dnešek skoro konec, co?“

„Skoro,“ přisvědčil Burden a sklízel si papíry ze stolu.

„To byl ale příšerný exemplář, co zrovna odešel,“ kývl Middleton směrem k mizejícímu Fulverovi.

„Kvótař,“ řekl Burden nevzrušeně.

„Fuj,“ pronesl Middleton a Burden potlačil znechucení. „Líná verbež to je. Všechno se jim do hlav musí natlouct. Za mých studentských časů to bývalo jiné. Na univerzitu se člověk dostal, jenom když měl mentální kapacitu na to, aby dokázal vstřebat látku.“

„Všichni se rodíme se stejnou mentální kapacitou,“ prohlásil Burden suše.

„Cože?“ zeptal se Middleton překvapeně a vyndal si doutníček z úst.

„Já myslel, že to, že se lidé rodí jako sobě rovní, je vědecky přijímaný fakt,“ pokračoval Burden a přísně se přitom na Middletona díval. Doktor Middleton kolegu chvíli pozoroval, pak se nadechl, že něco řekne, ale nakonec si to rozmyslel a vrátil si do úst doutník.

„No tak dobře,“ řekl nakonec přes doutník. „Prakticky vzato máš asi pravdu. Všichni jsme poskládaní skoro stejně, od mozku po játra. Důležitý je vývoj.“ Middleton zamýšleně žvýkal doutník. „Přesto ale tihle kvótaři nepůsobí tak bystře a přijatelně jako ostatní.“ Middleton se zase podíval na Burdena, jako by chtěl posoudit účinek svých slov, a vlídnějším tónem pokračoval: „Ale samozřejmě je to všechno věc vývoje, jak říkám. Tihleti kvótaři obecně přicházejí z podprůměrných oblastních škol. Nedostali šanci.“

„Ano,“ přikývl Burden. Middleton se bohužel dopustil výrazné hereze. To se bude muset nahlásit.

Konzultace byly pro dnešek u konce, a tak si Burden nabal věci do kufříku a vyšel z budovy do mlžného oparu deště, který stékal po jehličí borovic lemuujících chodníčky. Mokré univerzitní budovy se k sobě choulily v šeru a temnu podzimního večera a tu a tam se zaleskly v odrazu světla z okna či ze dveří, které někdo na okamžik otevřel. Burden kráčel domů spokojený, den skončil a teď ho čekal plodný večer. Plášť měl v tom chladu zapnutý a klobouk stažený hluboko do čela, ale mlha mu každou chvíli zamžila brýle, takže se musel zastavovat a otírat si je.

Když došel domů, zjistil, že jeho dům je právě tak osvětlený, vyhrátý a pohostinný, jak si ho přes den představoval. Manželka mu s úsměvem pomohla z kabátu.

„V tomhle počasí tě bude trápit ten tvůj loket,“ řekla a dotkla se ho.

„Kdepak, to nesmí. Mám dneska ještě hodně práce, Emmo,“ řekl Burden.

„Nevadí,“ pohladila ho láskyplně. „Než si půjdeš lehnout, namažu ti to mastičkou. Tedy jestli si půjdeš lehnout nějak rozumně. Do rána na tebe čekat nebudu.“

„Slibuju,“ pohladil ji Burden po tváři, „že půjdu spát v rozumnou hodinu. Respektive jak by řekl můj student

Fulver – Burden slibuje, že půjde spát v rozumnou hodinu.“

„Fulver?“ zopakovala Emma Burdenová, když všela manželovi kabát, klobouk a šálu.

„Jeden můj prvák. Státní věřící.“

Emma se na manžela rozpačitě zadívala. „Ve škole je těch státních věřících najednou nějak strašně moc, vidíš, miláčku?“

„Ani ne, Emmo,“ opáčil Burden a zadíval se manželce do tváře. Když zase promluvila, Burden vycítil nebezpečí a rychle ji přerušil. „Půjdu se před jídlem opláchnout. Kluci jsou na večeři určitě nachystaní, že?“

„Samozřejmě,“ usmála se, „už celou věčnost škemrají, že chtějí jíst. Vždyť to znáš.“

„Není hladovějšího tvora, než je patnáctiletý kluk,“ usmál se Burden. „Tak já se jdu umýt.“ Spěchal do koupelny a cestou se mu do mysli vtíral strach. O samotě v koupelně se na sebe podíval do zrcadla. Proč nenechal Emmu dopovědět to, co chtěla říci? Bylo to proto, že se chystala vyslovit herezi? Burden se v zrcadle důkladně prohlížel. Její hereze úřady zajímat nemohly. Nebyla intelektuálka, nevytvářela kulturní hodnoty, nic neřídila, ničím nepřispívala k informovanému názorovému ovzduší. Byla to obyčejná žena – matka, manželka, laskavá a milující osoba, která neměla se státními záležitostmi nic společného.

Burden se posadil na kraj vany a v hlavě se mu honily myšlenky. Dokud je naživu, Emmu dokáže ochránit. Šlo ale o chlapce. Kolik herezí od ní chlapci slyšeli? A kolik jich zopakovali?

Zatřásl hlavou, aby zahnal myšlenky, které se mu do ní vkrádaly. I kdyby je někdo nahlásil za herezi, nestalo by se nic, co by jim ublížilo. Ublížilo? Co by je bolelo? *Potrestat, trest, trestný* – tahle slova se mu hlavou honila celý den.

Jak mu vůbec můžou přijít na mysl? Nikdo přece nikoho netrestá. Burden napjal svaly v obličeji. Kolikrát je potřeba to vysvětlovat? Nikdo nikoho netrestá. Trest coby společenský a úřední pojem byl zrušen skoro před třiceti lety, když byl Burden ještě malý. Nikdo už nebyl trestán – vůbec za nic. Protispolečensky smýšlející lidé, heretici, byli napravováni pomocí terapie, psychoanalýzy, výuky a domluvy. Časem byly kořeny jejich hereze a protispolečenského smýšlení vyrvány ze země a obnaženy, až postupně odumřely. To byla idea, na které spočíval stát – žádný člověk nestojí mimo lidské společnosti. Špatné chování pramení ze špatných principů. Když květina roste ke slunci křivě, také ji za to nezbičujete. Opatrně ji přivážete k tyčce a poskytnete jí na cestě vzhůru oporu. V civilizaci svobodných lidí byl trest mrtvý, byl pryč, zapomnělo se na něj. Už neexistoval hřích, jen omyl. A omyly se mohly, co mohly, *musely* napravovat. Lidstvo žilo v dobrotivém období. Burden to chápal. Věřil tomu. Tak čeho se bojí? Chlapcům nikdo neublíží. Burden, rozčilený sám na sebe, se zvedl z okraje vany. Už zase to slovo. *Ublížit*.

U večere Burden své dva syny bedlivě sledoval. Mladší Mark se zalykal smíchy a Burden se nejednou přistihl, že se na chlapce usmívá.

„Škoda že nevím, co je tu tak vtipného,“ podotkl.

„Neptej se ho, tati,“ řekl Paul znechuceně. „Je to hloupost.“

„Ne, tati, pro-pro-prosím, zeptej se mě,“ smál se Mark, až se zakoktal.

„Bud' zticha!“ vybuchl Paul zuřivě.

„Paule,“ ohradila se zamračeně Emma Burdenová.

„Tak nemluv, Paule,“ řekl Burden klidně. Paul vypadal rozčileně, a tak otec gestem Markovi naznačil, aby přestal. Mladší chlapec konečně poslechl, ale ještě několikrát mu málem zaskočilo. Zbytek večere proběhl

v tichosti. Mark sice věděl, že nemá hltat, ale stejně se tím neřídil a za chvíli vyrazil od stolu. Cestou ještě cosi utrousil k bratrovi, Paul vyskočil, až převrhl židli, a vyběhl za ním.

„Paule!“ okřikl Burden staršího syna, ale už bylo pozdě. Paul vyrazil za Markem a křik obou chlapců stoupal po schodech nahoru, až se ztratil z doslechu.

„Podle mě si Mark tu nakládačku, co teď dostane, plně zaslouží,“ prohlásila Emma, která začala sklízet nádobí.

„O co jde?“

„O děvče přece,“ odpověděla Emma, mírně překvapená, že to Burden neví.

„O děvče?“

„Paulovi se líbí jedna dívka, jmenuje se Erna –“

Burden se zamyšleně zachmuřil.

„Erna Fellowesová,“ dodala Emma, když si všimla, že jejímu muži jméno nic neříká. „Dcera doktora Fellowese. Už jsi ji viděl. Je taková celá růžová a bílá a trochu si *flape na jafyk*,“ zdůraznila Emma šišlání.

„Aha, už vím.“

„Paul je do té žáby úplný blázen a napsal jí pár básniček. Mark je bohužel našel. A jak víš, dvanáctiletí kluci se občas chovají jako zvěř. Ty básničky jsou teď napsané na kamenech a rozházené všude kolem.“

„Paul ty básničky napsal na kameny?“ zeptal se Burden užasle.

„Panebože, ne! To Mark a jeho kamarádi.“

„Aha,“ usmál se Burden chápavě. „Předpokládám, že to jsou běžné milostné básničky.“

„Úplně běžné – ubrečené, hloupoučké a strašně sentimentální.“

„Chudák Paul,“ řekl Burden a zašklebil se. „Doufám, že Marka nezabije.“ Shora se ozvalo několik hlasitých nárazů do podlahy a Emma přikývla.

„To je Mark, volá o pomoc. Ode mě ji nedostane. Aspoň chvíli ne. Jen ať se naučí, co se stane, když prozradí cizí tajemství. Už je načase, aby zjistil, že na světě je pořád ještě pár věcí, co jsou posvátné.“

Burden nakrabil obočí. Ta poznámka nepříjemně zaváněla herezí. „Emmo, jestli je Paul do té Erny zamilovaný, neměl by to tajit. Měl by na to být hrdý. Na tom, že někdo píše básně dívce, kterou obdivuje, není vůbec nic špatného.“

„Bože můj, snad nenaznačuješ, že Mark jednal správně?“

„Ne,“ pronesl Burden rozvážně, „říkám jen, že ty se pleteš.“ Emma Burdenová se na svého muže dlouze zadívala.

„Miláčku –“ spustila a Burden opět pocítil osten nebezpečí a přerušil ji.

„Večeře byla výtečná, Emmo. Asi zajdu nahoru a ty dva nepřátele na život a na smrt od sebe odtrhnu, abych mohl jít v klidu pracovat.“

„Už podruhé jsi mě dneska večer přerušil, když jsem chtěla něco říct,“ pronesla Emma Burdenová tiše.

„Odpusť mi to, drahá,“ řekl Burden mile, „nechtěl jsem být neomalený. A teď když dovolíš –“ A než stačila opět něco říci, odešel.

Marka a jeho bratra nebylo nutné od sebe odtrhávat. Oba celí rudí vyčerpaně leželi na zemi a funěli. Mark měl roztržený límec košile a Paul zase poškrábanou tvář. Burden jim řekl, aby přestali vyvádět a aby se jeden druhému omluvili. Oba chlapci, pořád ještě vleže na zádech, udychaně přikývli a řekli, že je vše zapomenuto. Burden odcházel do pracovny s úsměvem.

3

Pořádkumilovný Burden ke svému hlášení zasedl přesně v osm. Obvykle byl schopný dokončit zprávu za hodinu, což mu poskytovalo příležitost, aby si ji pohodlně ještě jednou přečetl a pak ji odnesl do schránky, než ji v půl jedenácté budou naposledy vybírat. To znamenalo, že se hlášení svému čtenáři dostane do ruky v devět ráno. Burden často přemýšlel, která z těch desítek mladých žen sedících v prosklených kabinkách jeho hlášení čítává. Čítárny viděl jen jednou v životě a silně na něj zapůsobilo, jaké tam panovalo ticho. Sedělo tam možná padesát dívek, které neustále četly zprávy. Všiml si, že tu a tam si udělaly poznámku tužkou nebo se některá z nich podívala do tlusté knihy, ale až na tyhle drobnosti se plně věnovaly hlášením. Ta, která čte jeho zprávy, toho o něm určitě musí vědět opravdu hodně, napadlo Burdena. Už téměř deset let psal denně hlášení o tisíci nebo více slovech. To představovalo ohromující množství – téměř čtyři milióny – slov, která popisovala život a aktivitu jeho školy a všech, kdo tam pracovali a žili. Když si člověk přimyslel hlášení stovek, tisíců, desetitisíců, statisíců dalších zpravodajů, jako byl on, musel být ten hromadný obraz intelektuálů celého národa přímo ohromující. Burden užasle potřásl hlavou. Úřad vnitřního šetření byla ohromná organizace. A přesto tento objemný útvar čítající tisíce zaměstnanců, stovky budov a celé hektary

trezorů, kartoték a knihoven spočíval na pouhých dvou vysoce ceněných hlavních bodech – na spravedlnosti a shovívavosti. Čtyřikrát až šestkrát do roka tu proběhl soud za herezi a nebylo známo, že by zdejší soudní dvůr někdy nějakého obžalovaného odsoudil. Byl to pozoruhodně čistý a spravedlivý státní orgán. U jiných institucí se šušovalo o skandálech a korupci, ale pověst Úřadu vnitřního šetření zůstávala bez poskvrnky – jednal nezávisle na politicích, byl nezkorumpovatelný, představoval tu největší baštu intelektuální volnosti a osobní svobody na světě. A Burdenova hlášení tvořila část nesmírných knihoven této organizace. Svým drobným dílkem přispíval k ohromnému proudu čisté, vědecké shovívavosti Úřadu. Burden se pousmál. To není malá úloha.

Uhladil oficiální formulář hlášení, který ležel před ním, vyplnil do hlavičky své jméno, adresu, pracovní zařazení, věk, den, měsíc a rok. Byl to klasický tiskopis Úřadu – neobsahoval žádnou tajuplnou symboliku ani nesrozumitelné číselné kódy. Hlavička byla oddělená tlustou čarou a jedinou tištěnou větou, která zněla: „Zde začněte psát.“ Prosté a jednoduché.

„*Dnes jsem ve fakultní jídelně náhodou zaslechl* –“ Burden se zarazil a snažil se z rozhovorů, které slyšel, vybrat ty nejdůležitější detaily. Tak třeba poznámka profesora Kloettera týkající se sklonu odborných časopisů k „popularizaci“ a „vulgarizaci“ vědeckých pojednání. Ano, rozhodl se Burden, to bude dobrý začátek. Opět se dal do psaní.

Jeho pero se pohybovalo pomalu a rozvážně. Jen tu a tam zaváhal nad volbou vhodného slova. Když se dostal k diskusi u stolu výtvarníků, zarazil se. Šlo o poznámku slečny Drakeové. Stojí za zmínku? Burden odložil pero a podíval se na zprávu. Potřeboval zpracovat důležitější záležitosti než žehráni slečny Drakeové na

doslovnost umění. Ještě ho čekalo všechno to, co říkal doktor Middleton o kvótových studentech a státních věřících. To byly mnohem důležitější hereze. Navíc byla slečna Drakeová mladá a na katedru ji přijali teprve nedávno. Bylo by spravedlivé dát její poznámku do hlášení? Vždyť to koneckonců prohodila jen tak nevzrušeně a bez velkého přesvědčení. Připadalo by mu nespravedlivé klást na méně významnou herezi slečny Drakeové stejný důraz jako na mnohem závažnější hereze doktora Middletona. Nepatří snad k jeho povinnostem i určitá schopnost výběru? Chtělo se po něm, aby hlásil důležité detaily – nikoliv *veškeré* detaily. Burdenovi se opět vybavily její husté kaštanové vlasy a plná, smyslná ústa. Byla mladá a energická, a ta poznámka mohla být zcela nevinná. Zato Middleton, to byl úplně jiný případ. To byl zralý muž na vysoké pozici a jeho hereze byly pro národ a pro Úřad mnohem nebezpečnější. A navíc už různé méně závažné hereze Middletonovi předtím odpustil. Za těch deset let se jeho kolega v hlášeních objevil jen čtyřikrát. Burden se rozhodl ve prospěch slečny Drakeové a vrátil se k větě, která zněla: *„U stolu katedry výtvarného umění padla poznámka týkající se pochyb mluvčí o potřebnosti doslovně kopírujícího umění v porovnání s uměním osobností jako Picasso nebo Mondrian. Myslím, že tím mluvčí měla na mysli symbolické či expresionistické umění jako opak umění popisného. Tato cíleně provokativní otázka nicméně nevedla k žádné diskusi.“* Burden si přečetl, co napsal, a spokojeně se pousmál. Ano, tohle byla čistá práce. Poznámku slečny Drakeové v hlášení neopomněl zmínit, ale zároveň dívku nebylo možno odhalit coby mluvčí. Kdyby se z nějakého důvodu rozhodli v tomto směru dále pátrat, to by ji pak jmenovat musel. Ona by ale mohla argumentovat, že to nebyl její názor, že ho vyslovila jen proto, aby rozproudila diskusi.

Výrazem „cíleně provokativní otázka“ poskytl slečně Drakeové bezpečná zadní vrátka. Rozjařený svým galantním gestem se pustil do tématu doktora Middletona. *„Velmi závažné hereze se dnes v mé přítomnosti dopustil doktor Alexander Middleton. Měl jsem konzultaci s jedním ze svých studentů, se snaživým, pracovitým příslušníkem státní církve jménem Fulver. Doktor Middleton vešel do mého kabinetu, právě když Fulver odcházel –“*

Pár minut po desáté měl hlášení hotové. Nemohl se dočkat, až se dostane k potrhaným, pečlivě skrytým knížkám, které měl rozečtené, a tak přeskočil svůj obvyklý rituál, při kterém si znovu přečetl to, co právě napsal. Místo toho vložil hlášení do obyčejné tvrdé obálky, napsal na ni adresu sídla Úřadu vnitřního šetření a sešel dolů po schodech. Emma si v obýváku u krbu četla. Když si všimla Burdena vcházejícího do předsíně, sundala si brýle.

„Jdeš na procházku, miláčku?“

„Ano, jdu,“ odpověděl Burden a nasoukal se do kabátu. Omotal si kolem krku šálu a sáhl po klobouku. Emma i s knihou se vydala do předsíně, brýle držela v druhé ruce.

„Venku je odporná slota a sychravo. Nemůžeš pro jedinou procházku vynechat?“

„Emmo moje milá, já jsem tvor pevných zvyků a takoví ve svých zvycích nevidí jiný smysl než ten, že je musejí vykonávat. Nejdu ven, abych si užil počasí. Jdu, protože mě touhle dobou z nějakých záhadných důvodů vždycky přepadne neklid, a ať je venku hezky, nebo ošklivo, musím se jít projít.“

Emma k němu přistoupila a přitáhla mu límec kabátu těsněji k šále. „Ty každý den víc a víc profesorovatíš.“

„Tobě to připadá nudné?“ zeptal se dobromyslně.

„Bylo by to nudné, kdybych sama se sebou nehrála takovou tajnou hru. Představuju si, že chodíš ven dělat něco, o čem nic nevím. Někdy předstírám, že jsi šel za

jinou ženou, a jindy zase, že děláš něco magického nebo zakázaného.“ Emma se podívala na Burdena a úsměv se jí vytratil z tváře. „Je to jenom hra, miláčku.“

„Emmo,“ oslovil ji Burden něžně a sevřel ji do náruče. „Nikdy bych nedělal nic špatného. To přece víš.“

„Samozřejmě,“ odpověděla vroucně. „Ale kdybych si tě tak nemohla aspoň představovat, byla by to nuda.“

„Emmo, miláčku,“ řekl Burden tiše, „nejsem ani trochu jiný než ten muž, kterého jsi poznala, když mu bylo devatenáct.“

„Opravdu?“ zeptala se tónem, kterému Burden nerozuměl. Podezírá ho snad, že je informátor? Ke své práci nikdy nepotřeboval žádné psané poznámky, všechno si nosí v hlavě. Na to, aby mluvil ze spaní, byl příliš vyrovnaný a zdravý a věděl, že v papírech na stole se mu Emma nikdy nepřehrabuje. Mohla by ho tedy z něčeho podezírat? Choval se snad nějak jinak? Jinak než posledních deset let? Burden políbil manželku, otevřel dveře a vykročil na temnou, mokrou ulici. Kolem pouličních lamp se smyslně ovíjela pára a mlha. Poprchávalo a lehounké kapičky mu poletovaly před obličejem. Najednou se ho zmocnil podivný strach a pocit osamocení, jako kdyby byl nějaký maličký vodní živočich lapený v tmavém a studeném proudu. Něco se na něm změnilo, něco, čeho si Emma všimla. Ale co? Konečně Burden došel k poštovní schránce. Její úřední šedý nátěr se leskl vrstvou vody. Obálka s hlášením mu výrazně, uspokojivě šustila v prstech. Před schránkou zaváhal. Jakýsi šestý smysl ho přiměl, aby se nad hlášením ještě zamyslel. Odhaloval v něm mnohé z univerzitního života, který se kolem něj odehrával. Podával v něm zprávu o herezích těch druhých. Co jím ale sděloval o sobě?

Rychlým, provinilým gestem odklopil kryt škvíry, vsunul do ní dopis a kryt zase zavřel. Psaní nehlučně spadlo

dovnitř. Burden se otočil zpátky k domovu a spěšně vyrazil jako někdo, kdo si není jistý, jestli za sebou náhodou nezaslechl divný a zlověstný šramot.

4

Burdenův dopis přijel na nákladním autě plném poštovních pytlů a zcela neobřadně byl shozen na vykládkovou plošinu před jednou z budov vnějšího obvodu areálu Úřadu vnitřního šetření. Rozlehlý areál měl tvar ohromné včelí plástve a velké soustředné kruhy budov připomínaly gigantický krajinný terč. Složitý a efektivní třídící systém nakonec Burdenovo hlášení posunul do krabice označené jen „Slečna Hennesseyová“.

Ve tři čtvrtě na devět ráno do třídírny vešla útlá dívka obutá v balerínách, s brýlemi, špinavě blond vlasy a drobnými ústy a ukázala svou identifikační visačku uniformovanému strážnému. Ten se vydal podél řady krabic plných hlášení, našel mezi nimi krabici pro slečnu Hennesseyovou a přinesl ji.

Slečna Hennesseyová s neutrálním výrazem došla na gumových podrážkách ke své prosklené kóji. Vstoupila, zavřela za sebou dveře a položila krabici s hlášeními na stůl. Pohodlně se usadila, upravila si židli, všechna hlášení vytáhla, rychlým profesionálním pohybem je uhladila a nehtem přejela po skladech, které na nich jejich pisatelé vytvořili. Krátce a zručně je palcem prolistovala, jako když profesionální karbaník projíždí balíček karet, a pustila se do počítání. Došla k desítce, vytáhla desáté hlášení, a aniž by se podívala na jméno autora, odložila ho stranou. Bylo to Burdenovo hlášení.

Zbylé zprávy pečlivě rovnala, dokud nebyla spokojená. Pak zaměřila svou chladnou, modroookou pozornost na Burdenovu zprávu, ale jen na chvilku, aby k papírům mohla připevnit malou červenou plastovou visačku. Pak hlášení umístila do podlouhlé obálky, dostatečně velké, aby se do ní vešlo i rozložené, jak bylo teď.

Obálku s Burdenovou zprávou a nápisem „Služba zvláštního určení“ položila na svůj pracovní stůl zřetelně mimo ostatní hlášení, kde zůstala až do deseti dopoledne, kdy na dveře obřadně zaklepal veselý, hezký mladík v dlouhém lněném plášti a vešel dovnitř. Slečna Hennesseyová ho pozdravila krátkým, mechanickým úsměvem. Mladík sáhl po obálce pro Službu zvláštního určení a odešel.

U budovy číslo 4 v jednom ze soustředných kruhů budov Úřadu mladík v plášti vystoupil z kyvadlového autobusu a vyjel výtahem do šestého patra. Svižně vystoupil na dlouhou chodbu a bez zaváhání vyrazil vpravo. Zastavil se před nenápadnými dveřmi s matným sklem, upravil si kravatu a vešel dovnitř. Tři dívky tu cosi psaly na elektrických psacích strojích a jedna seděla s kávou a cigaretou u dálnopisu. Recepční vstala a s úsměvem si od mladíka převzala obálky.

„Vypadá to na sních,“ prohodil na odchodu k recepci.

„Na ten je ještě brzy. Vždyť máme teprve polovinu října!“ zavolala za ním. Pak se i se zprávami vydala k řadě malých úřadoven oddělených přepážkami, které se nalézaly na opačné straně místnosti. Zaklepala na první, nakoukla dovnitř a předala obálku. Totéž udělala v každé z kanceláří, až rozdala všechny čtyři. Obálka s Burdenovým hlášením se dostala k muži jménem Conger. Ten si ji od recepci vzal, usmál se, přikývl a pak obálku nedbale pohodil na stůl.

Conger byl tloušťk s kulatými růžovými tvářemi, relativně malými ústy a baňatým nosem. Oči měl prohnané,

ale nikoliv bez jisté laskavosti. Právě se snažil zapálit si starou dýmku s mohutnou hlavičkou a silně okousaným krátkým náústkem. Když se mu to konečně podařilo, zabafal s takovou silou, až stísněnou místnůstku naplnila oblaka šedého dýmu a přetekla přes dělicí přepážku. Pak k sobě přitáhl obálku s Burdenovou zprávou. Rozdělal svorku, která přidržovala chlopeň, a zlehka obálkou zatřásl, takže se z ní vysunula horní část hlášení, nadepsaná Burdenovým jménem, pracovním zařazením, věkem, adresou a datem, kdy bylo hlášení napsané.

Conger pustil hlášení i s obálkou na stůl a za pravidelného potahování z dýmky, aby nevyhasla, natáhl masivní nohu k diktovacímu stroji, zahákl ji kolem podstavce a přitáhl si mechanismus na kolečkách k sobě. Jak tahal z dýmky, tváře se mu nadouvaly a smršťovaly. Volnou rukou sáhl po malém mikrofonu připevněném ke stroji. Konečně se dýmka rozhořela podle jeho představ, a tak spokojeně kývl a umístil si ji pohodlně do koutku úst.

Podíval se na jméno v hlavičce hlášení a začal tiše hucícímu stroji diktovat svůj první dnešní dopis.

„Profesoru Burdenovi, Vysoká škola Templar. Vážený pane, dostavte se v pondělí 12. října v 10.00 do úřadu Služby zvláštního určení, budova číslo 4, šesté patro. Cestovní náklady Vám budou uhrazeny na vyžádání. Podepsán Frank Conger, referent Služby zvláštního určení.“ Conger zatřásl obálkou, aby do ní hlášení opět zapadlo, označil ji datem a hodinou Burdenovy schůzky u něj v kanceláři, přisunul k sobě objemný díář, zalistoval o pár stránek dál a na tu, která byla v záhlaví označená „pondělí 12. října“, zapsal Burdenovo jméno a čas schůzky. Pak uložil obálku do zásuvky a tu zavřel kolenem. A tady zůstalo Burdenovo hlášení ležet bez povšimnutí, netknuté a nepřečtené, až do chvíle těsně předtím, než se Burden v pondělí 12. října dostavil na schůzku s referentem Frankem Congerem.